

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Неліктен ұйымдық және маркетингтік инновацияларға ең аз қаражат жұмсалады? ЮНЕСКО статистикалық институтының есебінде көрсетілгендей, Қазақстан сияқты дамушы елдерде инновацияның төрт негізгі түрінің тек екеуі ғана басым. Ұйымдық инновациялар, бизнес-процестер жақсарған кезде және персоналды басқарудың жаңа тәжірибелері енгізілген кезде, дамыған елдерде өте танымал. Біздің кеңістігімізде мұндай тип тек қана ірі холдингтердің қолында: жарқын мысал – "Самұрық-Қазына" ұлттық әл-ауқат қорының және оның еншілес компанияларының нарықтағы ең озық тәжірибелер бойынша көпжылдық трансформациясы.

Инновацияның келесі түрі – маркетингтік, өндіруші жаңартылған дизайн және өнімді жылжытудың жаңа тәсілі арқылы тұтынушылар санын көбейту үшін көп күш жұмсағанда жүзеге асады, ТМД елдерінің кеңістігінде де танымал емес. Дамыған елдерде ірі холдингтер жаңа экологиялық қаптамаға, сонымен қатар түрлі-түсті және заманауи оралған өнімді ілгерілету үшін миллиардтаған доллар жұмсауға мәжбүр. Қазақстанда өндірушіге "жаңа" деген жазуды қосу жеткілікті, бұнымен маркетингтік қадамдар шектеледі. Бұл салада бізде нарықта елеулі инновациялар жоқ. Сәйкесінше, бұл инновацияларға шығындар аз.

Қазақстанда өнім және процестік инновациялардың жағдайы әлдеқайда жақсы. Дегенмен, жыл сайын барлық төрт түрдегі қазақстандық инновациялар көбейіп келеді: олар нарықта сұранысқа ие, ал озық шешімдерге сұраныс болжамды түрде өсуде.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Лаптева Е.А. Проблемы оценки инновационного потенциала промышленных предприятий // Управление экономическими системами. – 2014. – № 8.
2. Вчерашний Н.П., Попов С.В. Анализ инноваций - ориентира научно-технического развития // Научно-техническая информация. Серия 1. – 2009. – № 2. – с. 19-22.
3. Гилева Т.А., Низаев А.Р. Инновационный потенциал предприятия: структура, оценка, формирование // Актуальные вопросы управления в социальных и экономических системах: Межвузовский сборник научных трудов. Ч. II. Уфа, 2006. – с. 213- 218.
4. Яшин С.Н., Мурашова Н.А., Карлина С.Д. Совершенствование методики оценки уровня инновационной активности промышленных предприятий на основе анализа показателей статистической и финансовой отчетности // Финансы и кредит. – 2013. – № 18(546). – с. 11-20.
5. Кравченко С., Кладченко И. Исследование сущности инновационного потенциала. Masters. [Электронды ресурс]. – URL: <http://masters.donntu.edu.ua>.
6. Қазақстан Республикасының Ұлттық статистика бюросы . [Электронды ресурс]. – URL: <https://www.stat.gov.kz/>

УДК 338.48

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ

Ералы Бекзат, Тоялықызы Айша

bekzaderaliev@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының

3 курс студенттері, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Амренова Ғ.Қ.

Инновация- қазіргі дүниетаным мен көзқарастарға ұқсамайтын, қолданып жүрген дүниелерді дамытуға арналған, жаңартылған, өзгертілген, басқаша әдістер.

Қазақстан инновациялық экономика мен елдің ғылыми-техникалық әлеуетін белсенді дамытып келеді. 2017 жылы «Жаңа дәуірге 100 қадам» Ұлт жоспары қабылданды, онда экономиканы жаңғырту, инфрақұрылымды жақсарту, білім беру мен денсаулық сақтау, сондай-ақ ғылыми-техникалық даму шаралары қарастырылған. Басты міндеттердің бірі – инвестиция тартуға, стартаптар мен технологиялық компанияларды дамытуға, ғылым мен технология саласындағы мамандардың біліктілігін арттыруға мүмкіндік беретін инновациялық экожүйені құру.

Инновациялық дамуда маңызды орынды ғылыми-зерттеу қызметі алады. Қазақстанда ғылым мен техниканың әртүрлі салаларымен айналысатын ғылыми-зерттеу институттары, орталықтар мен зертханалар құрылды. Ғылыми-технологиялық ұйымдардың басын қосып, жобаларды бірлесіп жүзеге асыратын ғылыми кластерлер де дамып келеді. Қазақстандағы табысты инновациялық салалардың бірі – IT секторы. Қазақстандық IT-компаниялар бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлейді, ойындар мен мобильді қосымшаларды жасайды, сондай-ақ экономиканың әртүрлі салаларында жаңа технологияларды әзірлейді және енгізеді. Жалпы, Қазақстандағы инновациялық даму мемлекет тарапынан қолдау тауып, ғылымның, техниканың және экономиканың әртүрлі салаларында белсенді дамып келеді.

Басқа елдердегі сияқты Қазақстанда инновациялық жобаларды басқару арнайы білім мен дағдыны қажет етеді. Міне, Қазақстандағы инновациялық жобаларды басқаруға көмектесетін кейбір кеңестер:

1. Байланысты орнату: Кез келген басқа жобадағы сияқты, коммуникация Қазақстандағы инновациялық жобаларды басқарудың негізгі аспектісі болып табылады. Сізді және сіздің командаңызды кез келген маңызды өзгерістер туралы хабардар ету үшін тиімді байланыс жүйесі бар екеніне көз жеткізіңіз.

2. Левередж технологиясы: Қазақстанда жобаңызды басқаруға көмектесетін көптеген инновациялық технологиялар бар. Жобаларды жоспарлау және қадағалау және топпен байланысу үшін онлайн құралдарды пайдаланыңыз.

3. Қаржыландыруды табу: Қазақстанда инновациялық жобаларды қаржыландырудың көптеген көздері бар, соның ішінде гранттар, венчурлық капитал және мемлекеттік бағдарламалар. Сізге қол жетімді барлық опцияларды зерттеп, жобаңызға сәйкес келетінін таңдаңыз.

4. Жобаларды басқарудың озық тәжірибелерін пайдаланыңыз: Жобаларды басқарудың жалпы тәжірибелерінің көпшілігі инновациялық жобаларды басқару үшін де пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, Agile әдістемесін орындаңыз, жоба рөлдерін пайдаланыңыз және жоба көрсеткіштерін қадағалаңыз.

5. Тәжірибелі мамандарды жалдаңыз: инновациялық жобаларды басқару үшін қажетті білімі мен тәжірибесі бар команданы жалдаңыз. Кейде сізге кеңес пен нұсқау беруге көмектесетін инновациялық сарапшыны тарту пайдалы болады.

6. Нарықты зерттеу: жобаңыздың болашақта өзекті және сұранысқа ие болып қалатынына көз жеткізу үшін нарықтағы үрдістер мен өзгерістерді зерттеңіз. Бұл сізге негізделген шешімдер қабылдауға және жобаңызды өзгертін нарық талаптарына бейімдеуге көмектеседі.

Қазақстандағы инновациялық жобаларды басқару мұқият жоспарлауды, тиімді коммуникацияны қажет етеді.

	Инновациясы бар кәсіпорындар саны			Инновация саласындағы белсенділік деңгейі, %-бен			
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2021
Қазақстан Республикасы	3 230	3 206	3 236	10,6	11,3	11,5	10,5
Ақмола	93	88	86	7,7	7,7	7,4	5,8
Ақтөбе	125	121	124	10,6	10,6	11,1	12,5
Алматы	151	160	163	8,3	9,3	9,8	8,1
Атырау	96	97	108	8,3	9	10,1	10,1
Батыс Қазақстан	50	44	46	5,3	5,3	5,9	6,9
Жамбыл	96	97	100	11,4	13,1	13,7	9,2
Қарағанды	336	293	281	14,7	13,5	12,8	13,0
Қостанай	163	174	191	12,1	12,8	14,3	11,9
Қызылорда	92	80	79	12,2	12,3	12,4	11,2
Манғыстау	45	34	82	4,0	3,4	7,9	6,3
Павлодар	116	104	101	9,1	9,1	9,0	5,2
Солтүстік Қазақстан	119	92	136	11,7	9,5	14,1	11,3
Түркістан	60	72	93	6,5	9,1	11,2	10,4
Шығыс Қазақстан	317	273	236	15,5	14,9	12,9	11,2
Нұр-Сұлтан қаласы	583	567	453	14,7	14,8	12,6	13,5
Алматы қаласы	670	810	856	9,6	12,2	13,0	11,4
Шымкент қаласы	118	100	101	7,4	7,3	7,1	7,0

Көптеген артықшылықтарға қарамастан, Қазақстандағы инновациялық жобалардың кемшіліктері де болуы мүмкін. Олардың кейбіреулеріне тоқталсақ:

1. Қаржының жетіспеушілігі: Қазақстанда инновациялық жобаларды қаржыландыру көздері болғанымен, қажетті қаражатты алу жиі қиынға соғады. Бұл бюджеттің шектелуі, инвесторлардың жетіспеушілігі немесе үкімет тарапынан жеткіліксіз қолдау болуы мүмкін.

2. Шектеулі нарыққа қол жеткізу: Қазақстан шектеулі нарығы бар шағын мемлекет, бұл инновациялық өнімдер мен қызметтерді енгізу мен коммерцияландыруды қиындатады.

3. Төмен хабардарлық: Қазақстан инновация саласында белсенді дамып келе жатқанымен, кейбір адамдар мен компаниялар инновациялық жобалардың артықшылықтарын білмеуі мүмкін. Бұл инновациялық өнімдер мен қызметтерді нарыққа шығаруды қиындатады.

4. Білікті кадрлардың жетіспеушілігі: Инновациялық жобалар технология, маркетинг, қаржы және т.б. сияқты әртүрлі салаларда жоғары білікті мамандарды қажет етеді. Қазақстанда мұндай мамандардың саны шектеулі болуы мүмкін, бұл жобаларды жүзеге асыруды қиындатады.

5. Зияткерлік меншікке шектеулер: Қазақстанда зияткерлік меншікті қорғау қиын болуы мүмкін, әсіресе шағын және орта кәсіпкерлік үшін. Бұл инновациялық өнімдерді коммерцияландыруға кедергілер тудыруы мүмкін.

6.Саяси тұрақсыздық: Саяси тұрақсыздық пен экономикалық дағдарыстар Қазақстандағы инновациялық жобаларға әсер етіп, қаржылық жағдайды нашарлатып, инновацияның дамуын бәсеңдетуі мүмкін.

Инновация саласындағы жүйелі мәселелерді шешуге әртүрлі әдістермен қол жеткізуге болады. Ендеше, төменде олардың кейбіреулері берілген:

1.Жүйелік тәсіл: Бұл тәсіл мәселені ол орын алатын бүкіл жүйенің контекстінде қарастыруды қамтиды. Бұл жүйенің әртүрлі элементтері арасындағы қарым-қатынасты және олардың бір-бірімен өзара әрекеттесуін түсінуге көмектеседі, бұл жақсырақ шешімдерге әкелуі мүмкін.

2.Шығармашылық ойлау: Инновациялық мәселелер оларды шешудің жаңашыл тәсілдерін талап етеді. Шығармашылық ойлау проблемаларды шешудің жаңа жолдарын табуға және инновациялық өнімдерді жасауға көмектеседі.

3.Ынтымақтастық: үкімет, бизнес және академияны қоса алғанда, әртүрлі мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастық және өзара әрекеттесу инновациялар саласындағы жүйелік проблемаларды тиімдірек шешуге әкелуі мүмкін.

4.Деректерді пайдалану: Деректерді талдау проблемалардың себептерін түсінуге және оларды шешудің ең тиімді жолдарын анықтауға көмектеседі.

5.Инновациялық менеджмент: Бұл тәсіл инновациялық процестер мен жобаларды басқарудың нақты әдістері мен құралдарын пайдалануды қамтиды. Ол стратегияны әзірлеуді, тәуекелдерді бағалауды және жобаны басқаруды қамтиды.

6.Жаңа технологияларды пайдалану: Жаңа технологиялар мен инновациялық тәсілдерді қолдану инновация саласындағы жүйелі мәселелерді шешуге және тиімдірек инновациялық өнімдер мен қызметтерді жасауға көмектеседі.

Қорытындылай келгенде, Қазақстанда инновациялық экономиканы дамыту және ғылыми-техникалық секторға инвестиция тарту бойынша белсенді жұмыс жүргізілуде. Елімізде инновацияны қолдауға бағытталған бірқатар мемлекеттік бағдарламалар бар, оның ішінде жас ғалымдар мен кәсіпкерлерге арналған гранттық бағдарламалар, инновациялық орталықтар мен саябақтар, инвесторларға салықтық жеңілдіктер және т.б.

Қазақстан халықаралық ғылыми жобалар мен бағдарламаларға да белсене қатысады, ғылым мен техника саласындағы әлемдік көшбасшылармен ынтымақтасады. Мәселен, 2017 жылы Астанада баламалы энергетика саласындағы ең озық технологиялар мен әзірлемелерді ұсынған «Болашақ энергиясы» тақырыбына арналған «ЭКСПО-2017» халықаралық көрмесі өтті.

Алайда, барлық күш-жігерге қарамастан, Қазақстанның инновациялық дамуы әлі де болса қаржыландырудың жеткіліксіздігі, жоғары білікті кадрлардың жетіспеушілігі, ғылыми және өндірістік секторлардың интеграцияланбауы сияқты белгілі бір проблемаларға тап болып отыр. Мұның барлығы инновациялық экономиканың дамуын жеделдету және инновациялық кәсіпкерлік үшін қолайлы жағдай жасау үшін одан әрі күш пен инвестицияны қажет етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://stat.gov.kz/>